

Itt a helye a köszönetnek mindazoknak is, akik bennünket ebben az emberöltőnyi időben bármilyen formában segítettek. A jó Isten sokszoros kegyelme kísérje további életüket!

A Csepeli Schola egyike a Gödöllői Schola Tábor alapítóinak, és évről évre szereplője a szintén rangos októberi Magyarok Nagyasszonya Egyházzenei Fesztiválnak. Évek óta teljesít egyházzenei szolgálatot a nagyhéten, Sümegen a ferenceseknél.

Három lemeze jelent meg „Ünnepkörök” címmel. Az első nagyhét-húsvét, a második karácsony liturgikus tételeivel, a harmadik ennek a sorozatnak lezáró része, pünkösd ünnepének első vesperását s ünnepi miséjét tartalmazza.

A csepeli scholának ez volt az utolsó liturgikus éneklése: mint schola megszűnt működni). Zárszóként ennyi legyen: „Amiket hallottunk és megértettünk, mit atyáink beszéltek el nekünk, nincs az eltitkolva fiaik elől, elmondjuk az ifjú nemzedéknek.” (77. zsoltár) Legjobb tudásom szerint elmondtam!

Várföldi László zenetanár-egyházzeneész

*Az írás retorikusnak látszó csattanóját az élet szolgáltatta. Hogy egy-egy ehhez hasonló, bizonyosan nehéz döntést milyen megfáradás vagy éppen új munkaterületek kinyílása okozhat, arról sokaknak lenne mondanivalója. Mindezek megértésével és a becsületes emberi munkának kijáró tisztelettel leginkább azt kívánhatjuk, hogy az elvetett mag kellő időben csírázzék ki és legyen folytatása a liturgikus istencseregetnek Budapest azon részén, ahol a vékonyka gyermekhang és a fiatalok éneke is nagyot és szépet szólhatott. (A Felelős szerkesztő.)*

## A liturgikus gondolkodás alakzatai Pázmány Péter korában — Ritualia I.

Liturgiátörténeti konferencia és latin szentmise

Pázmány Péter emlékére az ELTE évfordulóján

A Bölcsészettudományi Kar és ezzel az Eötvös Loránd Tudomány alapítása 375. évfordulójának alkalmából rendezett ünnepségsorozat keretében 2010. november 9-én, kedden 9 órakor a teljes létszámú kari vezetés jelenlétében és az egész nap folyamán kitartó, szép számú szakmai közönség előtt kezdődött meg „A liturgikus gondolkodás alakzatai Pázmány Péter korában — Ritualia I.” című konferencia. Az ötletgazda és szervező, Déri Balázs egyetemi tanár vezette be a napot, a kari vallástudományi oktatás és kutatás összefüggésrendszerébe helyezve a ritualisztikai tematikát. Majd Dezső Tamás, a Kar dékánja nyitotta meg a konferenciát s ezzel az ünnepségsorozatot. A Dékán, a Kar nagyszombati története kiemelkedő alumnusainak alakját fölillantva, az első

pillantásra talán meglepőnek tűnő témát azért tartotta fontosnak, mert a „jeszuita” korszak is egyértelműen az Egyetem önazonosságához kell tartozzék.

A kora újkori egyházfő egyetemalapítása egyházi és általános művelődési célokat is szolgált. Pázmány Péter esztergomi érsek egyik legnagyobb hatású egyházszerzői reformja pedig az volt, hogy az 1630-as nagyszombati zsinaton szorgalmazta a magyarországi egyházmegyéek saját, középkori liturgiájának föladását, és a római liturgiának a tridentin zsinaton elfogadott formája bevezetését. Miközben a „tridentin” rítus is csak a hagyományos római rítus egy változata, ahogy az esztergomi is az volt, mégis számos jelentős és számtalan apró szerkezeti, szövegi és zenei változásról van szó, amelyek a XVII. századtól kezdve mintegy 350 évig az értelmiség hatalmas részét kitevő klerikus értelmiség mindennapjait, de a liturgia végzésében és hallgatásában tudatosan vagy kevésbé tudatosan résztvevő teljes katolikus népesség istentiszteleteit, sőt szokásait is befolyásolta. Egy olyan társadalomban, ahol az egyház, a közösségi istentiszteleti élet, de az azon kívüli kegyességi és más hitéleti formák is alapvetően meghatározzák az egyéni ember életrendjét és a nép szokásrendjét, zenei és szövegismereteit, egy a Pázmányénál kisebb reform is sarkalatos jelentőségű. (Erre is vonatkozik a konferencia —sorozatra utaló— alcíme: az ELTE BTK-n a már jóváhagyott mesterszakon való képzés elindulásával intézményesülő kari vallástudományi oktatás és kutatás egyik lehetséges súlypontja a vallástudományban nemzetközileg is erőteljesen jelenlevő ritualisztikai/ritológiai kutatás lehet.)

A díszelőadások sorában Msgr. *Török József* egyháztörténész, címzetes egyetemi tanár (ELTE BTK) és ny. r. egyetemi tanár (PPKE HTK) háromféleképpen fejtette ki előadásának címét („Pázmány történelme”): milyen volt Pázmány kora, hogyan formálta Pázmány a történelmet, és hogyan gondolkodott a történelemről? *Mezei Balázs* vallásfilozófus, egyetemi tanár (ELTE BTK Általános Filozófia Tanszék), intézetvezető és tanszékvezető egyetemi tanár (PPKE BTK Filozófiai Intézet, Elméleti Filozófia Tanszék) „Rítuskritika a kortárs vallásfilozófiában”, *Voigt Vilmos* folklor tudós, egyetemi tanár (ELTE BTK Folklore Tanszék) pedig „Rítuskutatás a kortárs néprajzban és folklorisztikában” címmel indította el a három, tematikailag erősen összetartó előadásokból álló ülésszakot (címeik: Pázmány Péter és a „tridentin rítus” — Az ellenállók: Zágráb és a pálosok — A liturgia kérdése a Pázmány korabeli protestantizmusban).

A konferencia előadásai sokoldalúan, a változatos témákat és a sokféle érdeklődésű közönséget szem előtt tartva, élvezetesen, gazdagon illusztrálva mutatták be Pázmány korának liturgikus törekvéseit.

Az előadók közt egyházi (*Füzes Ádám* római katolikus pap, *Fekete Csaba* református lelkész) és világi liturgiakutatók (*Déri Balázs* és *Földvály Miklós István*), történész (*Molnár Antal*), irodalomtörténészek (a régimagyaros *Orlovszky Géza*, a szlavista *Lukács István* és a hebraista *Koltai Kornélia*) és a konferencia különlegességéeként három zenetörténész (*Ferenczi Ilona*, *Csomó Orsolya*, *Gilányi*

*Gabriella*), a MTA Zenetudományi Intézetének munkatársai voltak. A közönségnek ritka örömet okozott, amint zenetörténészek és Fekete Csaba lelkész-könyvtáros saját énekhangjukkal illusztrálták előadásukat. A szokatlanul fegyelmezett konferencián az elnöki tisztet *Déri Balázs*, *Török József*, valamint *Borsodi Csaba* rektorhelyettes (ELTE) és *Orlovsky Géza* dékánhelyettes (ELTE BTK) látta el.

Alább a konferenciafelhívást s a három, szorosabb értelemben véve liturgia-történeti ülés összefoglalóit közöljük.

*Déri Balázs*

## A konferencia küldetésnyilatkozata

Pázmány kora egyszerre volt a nyugati liturgikus örökség megtagadásának, spekulatív átdolgozásának és intézményesített megőrzésének időszaka. E gyökeresen eltérő magatartások közös eleme a reflektáltság. Az európai ritualitás premodern nyelvezete a XVI. századtól kezdve egyre kevésbé magától értődő: nem nélkülözheti a tudatos viszonyulást, jelentsen ez akár elutasítást, akár reformot, akár mellette való kiállást. Másfelől fennmarad az igény határozottan formált, közmegegyezészerű rítusokra, még ha ez a közmegegyezés immár nem a társadalom egészére, hanem csak egyes csoportjaira terjed is ki. A kort e szempontból értelmezve nemcsak közhelyszerű, de kifejezetten hamis lenne a protestáns közösségek magatartását antiliturgikusnak, a katolikusokét pedig konzervatívnak nevezni. A látszólag antiliturgikus protestáns törekvések mindenestül a ritualitás keretei közt fogalmazzák meg magukat, mintegy új alakzatainak bizonyulnak — a liturgiát látszólag konzerváló katolikus intézkedések pedig előzményeikhez képest puritánnak tűnnek, és ahol gyakorlati módosulást nem hoznak, ott is új lelkiület és szemlélet következményeképpen járnak el így. Jóllehet a középkorral való gyakorlati folytonosság töretlenebb, mint általában gondoljuk, a liturgia tényleges anyaga nem valami egységes, ősi és személytelen valóság többé, hanem személyes mérlegelés és döntés eredménye.

Konferenciánkat ennek az izgalmas, máig ható korszaknak szenteljük, bemutatva főbb irányzatait és azok emlékeit, igyekezve kitapintani a megállapodó kora újkori liturgiák megalkotóinak szemléletét és indítékait. A humán tudományok számos ágát összefogó rendezvény egyben programadó jelentőségű: vele az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészkarán kibontakozó vallástudományi képzés rituális érdeklődését kívánjuk tematizálni.

*Földváry Miklós István*